

जाहिरातींचे दर.
सालील पत्त्यावर चोकराशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४.
(टपाल हॅशिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख २, सप्टेंबर १९३६.

अंक ३५

FOR
SAFETY, ECONOMY
AND
DURABILITY
Consult
V. G. & Sons
ELECTRICAL and RADIO ENGINEERS
AND
LICENSED ELECTRICAL CONTRACTORS
Laxmi Road, Ganapati Chowk, POONA.

MARATHE & Co.

ENGINEERS & IRON FOUNDERS

WORKS :	Can undertake to do any sort of casting.	OFFICE :
Natu Bag.	We also manufacture WEIGHTS according to the Bombay Weights & Measures Act.	978-79.
Bhikardas		Sadashiv.
Road,		POONA 2
POONA 2	Our prices are very competitive.	

WANTED Arts Graduates & Medical Practitioners to push up Rural Uplift & Medical Relief Movement in furtherance of Insurance Benefit. Plans throughout district places in the Presidency. Adequate remuneration to capable workers.

Apply with particulars to :—

Head Office :— } General Manager,
99, LAXMI ROAD, } THE DAWN OF INDIA
POONA. } LIFE INS. Co., LTD.

वेस्टर्न इंडिया

लाइफ इन्शुरन्स कंपनी लि.

स्थापना स. १९१३. मुख्य कचेरी-सातारा.

संपूर्ण स्वदेशी, अत्यंत सुदृढ, माफक हप्त्याची पहिली व पहिल्या प्रतीची महाराष्ट्रीय विमासंस्था.

बोनस { हयातीतील रु. ६०
त्रैवार्षिक { हयातीनंतरचे रु. ७५
दरहजारी

१९३५ मधील नवे काम ५१,३०,०४२ रु.

एकूण चालू काम २,७०,००,००० रु. अधिक

एकूण जिंदगी ७१,७१,०९३ रु.

लाइफ फंड ६०,४२,८७३ रु.

एजन्सी व इतर माहितीसाठी पत्रव्यवहार करा.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street, | 716 Sadashiv Peth,
Bombay | Poona City.

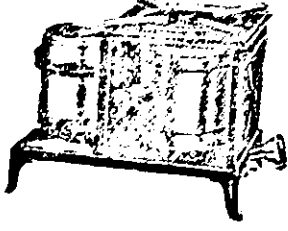
संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅस गळणें व टक्कल

ह्यावर अनुभविक उपाय

संजीवन मेन्स्युर्फेक्चरिंग कं., अहमदाबाद

कॉलेज विद्यार्थ्यांच्या विशिष्ट
गरजा लक्षांत घेऊन हें
मॉडेल वनाविलें आहे.

किंमत माफक.

पंप नाही ! पिन् नाही !! आवाज नाही !!!

ज्युनियर प्रभाकर
सेफ्टी स्टोव्ह

माहितीपत्रक मागवा

मेकर्स:-ओगले ग्लास वर्क्स., लि.

ओगलेवाडी, (सं. औंध), जिल्हा सातारा.

पुणें स्टॉकिस्ट्स:-

१ केळकर ब्रदर्स,

बुधवार चौक.

२ म. इ. को. ऑ. एजन्सी,

लक्ष्मीरोड.

विविध माहिती

बँकांस सुट्टी

शनिवार ता. ५ सप्टेंबर रोजी पारशी वर्षारंभानिमित्त बँका
बंद राहतील.

पोलादाच्या कारखान्यांचे एकत्रीकरण

बंगाल आयर्न, बर्न अँड कंपनी, इंडियन आयर्न व टाटा ह्या
चार कंपन्यांचे एकत्रीकरण होण्याचा रंग दिसत असून
त्या संबंधातील वाटाघाटी लंडन येथे चालू आहेत. म्हणजे,
आतां सिमेंटच्या कारखान्यांप्रमाणे पोलादाच्या कारखान्यांचेहि
सहकार्य होणार आहे. वाढत्या डिब्रिडिंगच्या अपेक्षेने वरील
चारहि कंपन्यांचे भाग तेजीमध्ये आहेत.

हिंदी ट्रन्क टेलिफोनच्या उत्पन्नांत घट झाली

एका शहरांतून दुसऱ्या शहरांतील इसमार्शी टेलिफोनमधून
बोलावयाचे असले, म्हणजे त्याप्रतिस्पर्धे वेगळा आकार घावा
लागतो. १९३५-३६ मध्ये अशा तऱ्हेच्या बोलण्यासाठी आकार-
ण्यांत यावयाच्या दरांत कित्येक सवलती देण्यांत आल्यामुळे
उत्पन्नांत तीन लक्षांची घट झाली व सरकारास ४४ लक्ष रुपये
मिळाले.

रेडिओसंबंधी संशोधन

हिंदुस्थानांत पांच नवीं रेडिओची स्टेशन्स उघडण्यांत याव-
याची आहेत, असे समजते. हिंदी रेडिओ-तज्ञ निर्माण करण्यांत
यावेत अशा अपेक्षेने दिल्ली येथील मध्यवर्ती रेडिओ संशोधन-
गृहाचे काम चालणार आहे.

आय. एम. एस. मधील हिंदी अधिकारी

इंडियन मेडिकल सर्व्हिसमध्ये कायम कमिशन मिळालेल्या
अधिकार्यांची एकूण संख्या ६१७ आहे व त्यांतील २०७ अधि-
कारी हिंदी आहेत. नांवांने इंग्रजी दिसले तरी ह्यांपैकी कित्येक
जण हिंदी नागरिकत्वाचे हक्क प्राप्त झालेले बिगर हिंदी असल्याने
त्यांची हिंदी ह्या सदरामध्ये गणती केलेली आहे.

चिमकुले स्वतंत्र राज्य

कॅथोलिकांचे जगद्गुरु, पोप, ह्यांचे इटलीमधले व्हॅटिकन शहर
हें जगांतील सर्वांत लहान स्वतंत्र राज्य आहे. त्याची एकूण लोक-
संख्या अवघी ७०० आहे व त्यांतले बहुतेक लोक शिपाई व
परगुती नोकर आहेत.

सातशे लोक आणि सहाशे टेलिफोन

व्हॅटिकन शहराची लोकसंख्या ७०० च असली तरी त्यांत
६०० टेलिफोन आहेत.

आगगाड्यांचा वक्तशीरपणा

लंडन, मिडलंड अँड स्कॉटिश रेल्वेसंबंधी नुकत्याच प्रसिद्ध
झालेल्या एका महिन्याच्या आकड्यांवरून असे समजते, की
ह्या अवधीत सदरहू रेल्वेच्या मार्गांवरून एकूण २,७४,०९८
एक्सप्रेस व पॅसेंजर गाड्या गेल्या, त्यापैकी २,६२,९६८ म्हणजे
शेकडा ९६ आगगाड्या आपल्या मुकामास वक्तशीर पोचल्या.
केवळ एक्सप्रेस गाड्यांचा हिशेब केला असता त्यांतील ९३
टक्के गाड्या अगदी ठराविक वेळेस स्वस्थानी गेल्या, असे दिसते.
१९२३ साली वरील रेल्वे चालू झाली, तेव्हापासून इतका वक्त-
शीरपणा आजपर्यंत आढळून आला नव्हता.

मोटारींच्या शिंगास बंदी

मुंबई शहरांतील फोर्ट व कुलाबा विभागांत मोटारींचे शिंग वाज-
विण्यास सध्या रात्री ११ ते सकाळी ६ पर्यंत बंदी आहे. ह्या
बंदीची अंमलबजावणी ह्यापुढे २४ तासहि व्हावी, अशी व्यवस्था
करण्यांत येत आहे. युरोपांतील कांहीं शहरांत ही पद्धत
यशस्वी झालेली आहे.

बाशी लाइट रेल्वेचे उत्पन्न

एप्रिलच्या प्रारंभापासून ऑगस्टच्या २० तारखेपर्यंतच्या मुद-
तीत बाशी लाइट रेल्वेचे उत्पन्न चालू साली ६ लक्ष ७३ हजार
रुपये झाले. गेल्या वर्षी ह्याच मुदतीतल्या उत्पन्नाची रकम
७ लक्ष, ९४ हजार रु. इतकी होती.

क्लिअरिंग हाउसची उलाढाल

मुंबई शहरांतील बँकांच्या परस्परांवर असलेल्या चेक्सची
वजावाट करण्याची व्यवस्था आहे, तीमध्ये २८ ऑगस्ट रोजी
पुण्या झालेल्या आठवड्यांत १० कोटी, ६६ लक्ष रुपयांची
उलाढाल झाली.

एक जागा आणि अनेक अर्ज

लेजिस्लेटिव्ह असंब्लीच्या संरक्षणाचे काम करणाऱ्या मुख्या-
धिकाऱ्याच्या मदतनिसाची जागा भरावयाची होती, तिच्यासाठी
पांच हजार लोकांनी अर्जांचे फॉर्म नेले व शेवटी एका मल्लयुद्ध-
विशारद पदवीधराची त्या जागेवर नेमणूक झाली आहे.

मुंबई बंदरांतून सोन्याची साप्ताहिक निर्गत

रुपये किंमत

ता. २२ ऑगस्ट १९३६ रोजी पुरा

झालेला आठवडा

४७, ८७, ०९२

ता. २९ ऑगस्ट १९३६ रोजी पुरा

झालेला आठवडा

६०, ९४, ६८८

ता. २१ सप्टेंबर १९३१ ते २९ ऑगस्ट

१९३६ अखेर

२, ८०, ५१, ४९, ५९५

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... ४३०	मांन दुरुस्ती--बेकारी व
२ बँकांच्या ठेवी व कर्जे ४३१	उद्योग धंद्यांच्या वाढीची
३ स्फुट विचार ... ४३२	आवश्यकता
घरभाड्यावरल कराची	४ उतरते व्याजाचे दर ४३५
आकारणी--डिस्ट्रिक्ट	५ दुधाचे महत्त्व ... ४३५
जज्जांचा तद्विषयक अभि-	६ हिंदी व्यापारांत सुधारणा ४३६
प्राय--सहकारी बँकांची	७ रकाचे दान ... ४३६
परिषद--अर्चन बँकांचे	८ रिझर्व्ह फंड आणि सिंकिंग
प्रश्न--दुर्दैवाने पुष्काळाची	फंड ... ४३७
छाया पसरली--खेडेगांवां-	९ सहकारी बँकांचे व सोसा-
विपरीचा चित्रपट--रिझर्व्ह	ट्यांचे अडवाल ... ४३८
बँकेच्या डायरेक्टरांची	१० निवडक बाजारभाव ४३९
निवडणूक--सहकारी निय-	

अर्थ

बुधवार, ता. २ सप्टेंबर, १९३६

बँकांच्या ठेवी व कर्जे

तुलनात्मक परीक्षण

जनतेने बचत केलेला पैसा सुरक्षित व तिला थोडाबहुत फिफ-यतशीर होईल अशा रीतीने ठेवून घेऊन त्याचा विनियोग उद्योग-धंदे व व्यापार ह्यांस लागणारे सेळते भांडवल पुरवण्याकडे करणे हे बँकांचे मुख्य समाजोपयोगी कार्य आहे. त्यांनी घेतलेल्या लोकांच्या ठेवी आणि गिऱ्हाइकांस दिलेली कर्जे ह्यांच्या परस्पर-प्रमाणावरून देशांतील आर्थिक परिस्थितीविषयी अनुमान काढता येते. बँकांत किती पैसा जमतो व त्यापैकी कितीसा धंदेवाल्यांस कर्जाऊ देण्यांत येतो आणि किती कर्जरोख्यांत वगैरे गुंतवावा लागतो ह्यासंबंधांतली माहिती व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या हालचालीची निदर्शक असते. बँकांच्या एकूण भांडवलापैकी बराचसा भाग कर्जे देण्यांत योजिलेला असल्यास धंदे-व्यापाराची चलती आहे असे म्हणावयास हरकत नाही. गेल्या सहा वर्षांतल्या मंदीमुळे बँकांच्या गिऱ्हाइकांची कर्जावडलीची मागणी पूर्वीच्या मानाने कमी झाली असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही. व्याजाचे दर उतरणे व कर्जरोख्यांचे बाजारभाव चढणे ही त्याच परिस्थितीची लक्षणे आहेत. तथापि, अलिकडे आर्थिक मंदीस थोडा आळा बसत असल्याची चिन्हे दिसत आहेत. राष्ट्रीय सरकारांचे धंदे व व्यापार ह्यांस उत्तेजन देण्याचे धोरण, भावी युद्धाच्या भीतीने कित्येक उद्योगांस मिळालेली चालना इत्यादि कारणांनी हा परिणाम घडून येत असून आर्थिक घटनेत स्थिति-स्थापकतेचा स्वाभाविक गुण असतो, त्याचीहि ह्या कार्मी मदत होत आहे.

पांच प्रमुख ब्रिटिश बँकांच्या ठेवी व कर्जे ह्यांमध्ये गेल्या चार वर्षांत पूर्वीच्या काळाच्या मानाने काय फेरबदल झाला आहे हे दर्शविणारे "एकॉनॉमिस्ट" ह्या साप्ताहिकावरून घेतलेले आंकडे शतमानाने साठी दिले आहेत. १९३२ सालच्या ठेवीच्या व

कर्जाच्या रकमा प्रत्येकी शंभर होत्या असे मानल्यास पुढील वर्षांत किती चढउतार झाला हे त्यांवरून दिसून येईलः—

पांच प्रमुख ब्रिटिश बँकांचे आंकडे

ता. ३० जून,	बँकांतल्या ठेवी	बँकांनी दिलेली कर्जे	व्यापारी उलाढालीचे परिमाण
१९३२	१११	९४	१०४
१९३४	१०५	९२	११३
१९३५	११२	९२	११९
१९३६	१२१	१०१	१२६

सात-आठ वर्षांमार्गे ठेवीपैकी ५५ टक्के इतका पैसा बँका गिऱ्हाइकांस कर्जाऊ देत असत. ते प्रमाण आतां ४० टक्क्यांवर आले आहे. व्यापाराची उलाढाल ज्या प्रमाणांत वाढली आहे, त्या प्रमाणांत बँकांच्या कर्जांत वाढ झालेली नाही. त्यास अनेक कारणे आहेत, तीं विचार करण्यासारखी आहेत. उद्योग-धंद्यांत अलीकडे थोडीशी चलती दिसत आहे, तिच्या योगाने धंदेवाल्यांच्या हातीं रोकड अधिक प्रमाणांत सेळत आहे, हे त्यांचे पहिले कारण आहे. पूर्वी बँकांनी बुडित व संशयित कर्जे तोटा म्हणून निकालांत काढली होती, त्यांतल्या काहीं रकमा वसूल होऊन नफातोटा पत्रकांत नफ्याच्या स्वरूपांत दाखल झाल्या आहेत, हे बँकांच्या अनुभवावरूनच दिसून येते. यावरून धंदे-वाल्यांच्या हातांत रोकड पैसा येत आहे, ह्यांत शंका नाही. पैशाच्या स्वस्ताईमुळे धंदेवाले बँकांकडून कर्जे न घेतां बाजारांत भागांच्या व डिबेंचर्सच्या स्वरूपांत भांडवल उभे करतात, ह्या प्रवृत्तीचाहि येथे निर्देश करणे आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे, मंडळ्या आपल्या वार्षिक नफ्यांतून माफक दराने दिव्हिडंड वांटून त्यांतला बराच मोठा अंश निधीमध्ये टाकतात. म्युनिसिपालिटीयांसारख्या संस्थाहि बाजारांत कर्जे उभारून त्यांतून बँकांच्या देण्याची फेड करीत आहेत असे आढळून येते. हायर-पंचेस (मालाची किंमत हतेबंदीने घेण्याचा व्यवहार) पद्धतीने व्यवहार करणाऱ्या मंडळ्यांस त्यांच्या देण्याच्या निम्म्यापर्यंत कर्जे बँका देतात. हे नवे गिऱ्हाइक बँकांस मिळत आहे, हे खरे; पण विमा मंडळ्या व हुंड्या सत्कारण्याचा धंदा करणाऱ्या मंडळ्या त्यांच्या क्षेत्रांत पदार्पण करीत आहेत. अलीकडे बँकांच्या गिऱ्हाइकांनी घेतलेल्या कर्जांच्या रकमेची व्यक्तिशः सरासरी पूर्वीपेक्षा कमी झाली आहे ह्यांतहि शंका नाही.

ह्या रीतीने ब्रिटिश बँकांच्या व्यवहारांत स्पर्धा उत्पन्न झाली आहे व तिला तोंड देण्याचा यत्न करणे त्यांस प्राप्त आहे. पैसा एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी पाठवण्याच्या सोयीचा महत्त्वाचा फायदा जनतेस बँकांकडून मिळतो व त्याचा स्वर्च दिलेल्या कर्जांरील व्याजांतून त्या संस्थांस भागवावा लागतो. वरील चेक्सच्या वगैरे सोयीस आपणांस पैसा पढावा किंवा ती मर्यादित व्हावी ही गोष्ट जनतेस रुचणार नाही. तेव्हां, बँका सुरक्षित राहून त्यांचे व्यवहार सुरळीतपणे चालण्यास त्यांस कमी नफ्यावरच त्यांच्या भागीदारांस वेताच्या दिव्हिडंडवर संतुष्ट रहावे लागणार, असा निष्कर्ष "एकॉनॉमिस्ट" साप्ताहिकाने ब्रिटिश बँकांच्या परिस्थितीची छाननी करून काढला आहे. हिंदुस्थानांतल्या व्यापाराच्या व बँकिंगच्या देवघेवीची परिस्थिति थोडी भिन्न असली तरी इतरत्र चाललेल्या उलाढालीचे प्रतिबिंब तिच्यामध्येहि पडलेले दिसणे अपरिहार्य आहे. मंदी, व्याजाच्या दरांत उतार,

बँकांमधून ठेवींची गर्दी, गिऱ्हाइकांत कर्जांच्या मागणीविषयी उत्सुकतेचा अभाव इत्यादि गोष्टी आपलेकडेही दिसून येतात. ह्या देशांत बँकिंगचा प्रसार होण्यास वाव मात्र अजून पुष्कळ आहे. बँकिंग-संघटनेच्या बाबतींत हिंदुस्थान फार मागे आहे; त्यामुळे जनतेच्या बचतीचा उपयोग ठेवींच्या मार्गाने येणाऱ्या पैशांतून घेदेवाल्या लोकांस कर्जे देण्यांत बँकांस करतां येण्यासारखा आहे. प्रमुख हिंदी बँकांच्या जवळच्या ठेवी व त्यांनी दिलेली कर्जे ह्यांची कल्पना रिझर्व्ह बँकेमार्फत त्यासंबंधांतली माहिती प्रसिद्ध होते तीवरून येण्यासारखी आहे. त्याबाबतचे तुलनात्मक आंकडे साठी दिले आहेत, त्यांवरून दिसून येईल की, हिंदी बँकांनी गिऱ्हाइकांस दिलेल्या कर्जांची रकम त्यांकडे असलेल्या ठेवींच्या प्रमाणांत वाढलेली तर नाहीच, पण उलट कमी झाली आहे! उद्योगधंदे व शेती ह्यांस उत्तेजन देण्याचा प्रयत्न हिंदुस्थानांत झालेला नाही, इकडे सरकारचे-विशेषतः लोकांचे-विशेष लक्ष रागणें अगत्याचें आहे हें स्पष्ट दिसते.

हिंदी रिझर्व्ह बँकेस जोडलेल्या (शेड्यूल्ड) बँकांची

परिस्थिति दर्शविणारा तक्ता

	७ ऑगस्ट, १९३६	५ जुलै, १९३५		
	कोटि	लक्ष	कोटि	लक्ष
(१) हिंदुस्थानांत चालू ठेवी	१२९	९६	१०९	८०
(२) हिंदुस्थानांतल्या मुदतीच्या ठेवी	१००	७६	९७	७२
(३) हिंदुस्थानांतली रोकड				
(अ) नोटा	४	७६	४	८२
(ब) रुपये		५६		४१
(क) चिह्न नाणी		२५		२०
(४) रिझर्व्ह बँकेत ठेवी	३२	८१	२१	४७
(५) हिंदुस्थानांत दिलेली कर्जे	८८	९९	१०२	८४
(६) खरेदी केलेल्या (डिस्कॉट) हुंड्या	२	७८	३	९०

वाङ्मय व कला ह्यांविषयी अभिरुची

“जे पुन्हां पुन्हां वाचले असतां त्यापासून अधिकाधिक आनंद होतो व समाधान वाटते, ते चांगले पुस्तक होय.”

“मी वाङ्मयाचा किंवा कलेचा ज्ञाता चिकित्सक नाही. मला काय आवडते व आलहाद देते हें मात्र मी जाणतो, पण मला त्याची चिकित्सा करता येत नाही आणि माझ्या अभिरुचीचें समर्थनहि मी करू शकत नाही. अन्नामध्ये प्रोटीन व व्हिटामिन ह्यांचे प्रमाण काय आहे हें सांगतां न येतांच कित्येकांस त्याचें सेवन आनंद देते. तथापि, पानांत पडणाऱ्या प्रत्येक पदार्थाची चिकित्सा करणारीहि कांहीं मंडळी असते. रुचकर अन्नावर मुकाट्यानें ताव देणारांपैकी मी आहे आणि त्याच वृत्तीनें मी प्रत्येक ग्रंथ व कलाकृति ह्यांचा परामर्श घेत असतो.”

—लॉइड जॉर्ज.

जर्मन वसाहती

“जर्मनीच्या वसाहती पुन्हां त्या राष्ट्राच्या स्वाधीन करण्यानें शोतता तर प्रस्थापित होणारच नाही, पण त्या योगाने एक भिन्न मात्र उत्पन्न होईल. ह्या वसाहती वास्तविकपणे कांहींच महत्त्वाच्या नाहीत व ह्यां. शास्त्रसारख्यांनी त्यांचे स्तोम माजवें, ह्याचें आश्चर्य वाटते. तथापि, जागतिक संघटनेचा उपयुक्त भाग म्हणून जर्मन राष्ट्र आपली जबाबदारी लवकरच उचलील तेव्हां वसाहतीच्या कारभाराविषयीच्या प्रश्नांचा निर्णय करण्यांत त्यास सहकार्याची संधि मिळेल; पण त्यास अजून अवघी आहे. ह्याच्या परिस्थितीत जर्मनीची मागणी मान्य करतां येणें अशक्य आहे.”—सर आर्थर सॉल्टर.

स्फुट विचार

घरभाड्यावरील कराची आकारणी

आपला चालू सर्व भागवण्यासाठी म्युनिसिपालिटीचांस नागरिकांवर कर व पट्ट्या बसवून जरूर तो पैसा उभा करावा लागतो. ह्या उत्पन्नाच्या बाबींपैकी घरपट्टी ही एक महत्त्वाची बाब असते. घरमालकांस भाडे येते किंवा स्वतःच्या घरांत राहिल्यानें घाव्या लागणाऱ्या भाड्याची बचत होते, त्या रकमेवर विशिष्ट प्रमाणांत घरपट्टीची आकारणी केली जाते. भाडेकर्यांकडून प्रत्यक्ष वसूल होणारी रकम निश्चित असल्यानें तिच्यावर आकारल्या जाणाऱ्या पट्टीच्या रकमेसंबंधाने फारसा वाद उपस्थित होण्याचें कारण नसतें. घरांत स्वतः मालक रहात असेल तर सदरहु घर भाड्याने दिलें असतें तर त्याचें काय उत्पन्न झालें असतें ह्याचा अंदाज करावा लागत असल्यानें मात्र कराच्या आकारणीबाबत मतभेद व वांघा उत्पन्न होण्याचा संभव असतो. येथेहि कांहीं मार्गदर्शक व सूचक अशा बाबी निर्णायक अशा समजल्या जातात आणि घरमालक व स्थानिक संस्था ह्या दोघांच्या हितास बाधक होणार नाही ह्या रीतीनें आकारणीचा प्रश्न सोडवावा लागतो. घरपट्टीचा आकार ठरवण्यांत होणाऱ्या स्वाभाविक कल्पनाभेदासहि मर्यादा आहे. घरमालक घेत असलेले भाडे वाजवीपेक्षा कमी आहे, ह्या समजुतीनें त्याबद्दलची ज्यास्त रकम कल्पून तिच्यावर घरपट्टीची आकारणी म्युनिसिपालिटीनें करणें न्यायाचें होणार नाही, हें वरील विवेचनावरून ध्यानांत येईल.

डिस्ट्रिक्ट जज्जांचा तद्विषयक अभिप्राय

प्रस्तुत प्रश्नासंबंधाने ठाण्याच्या डिस्ट्रिक्ट जज्जांनीं नुकताच एका खटल्यांत निकाल देतांना महत्त्वाचे उद्गार काढले, त्यांत ग्रथित झालेल्या तत्त्वाकडे लक्ष्य वेधणें आवश्यक आहे. “विशिष्ट घरमालकाने आपले घर जाणून बुजून त्यावरील पट्टी चुकवण्याच्या किंवा नातेवाइकांवर अथवा मित्रांवर मेहेरबानी करण्याच्या हेतूने कमी भाड्याने दिलें आहे असे समजण्यास पुरावा किंवा जागा असल्यावांचून शेजारच्या घरांत ज्यास्त भाडे येते ह्याच मुद्यावर वरील मालकाचें घरहि अधिक भाड्याने देतां येईल असे म्युनिसिपालिटीच्या इन्स्पेक्टरनें मत दिल्यास त्याप्रमाणे कराची आकारणी करणें शक्य नाही; भोंवतालच्या घरांमध्येहि त्या घरांतल्या सारख्याच सोयी वगैरे आहेत, असे सिद्ध झाल्यावांचून ह्याबाबतींत योग्य तुलना करतां येणार नाही.” कुर्ला म्युनिसिपालिटीनें एका मालकाच्या दोन घरांच्या भाड्याच्या वार्षिक उत्पन्नाच्या रकमा पट्टीच्या आकारणीकरितां वाढवून धरल्या होत्या व ती आकारणी कुर्लाच्या रेसिडेंट मॅजिस्ट्रेटनीं योग्य असल्याचा निकाल दिला होता. त्याविरुद्ध झालेल्या अपिलांत डिस्ट्रिक्ट जज्जांनीं घरांच्या भाड्याच्या पूर्वीच्याच रकमा मान्य व्हाव्या असा निर्णय दिला आणि तो देतांना वर उद्धृत केलेले उद्गार काढले. उत्पन्नावर करांची आकारणी कर्तव्य असतां कोणतीं मूलभूत तत्त्वे संभाळली पाहिजेत ह्यावर सदरहु अभिप्रायाने बोधप्रद प्रकाश पडत असल्यामुळे त्याची आम्ही येथे चर्चा केली आहे.

सहकारी बँकांची परिषद

गेल्या आठवड्याच्या अखेरीस मुंबई येथे सहकारी सेंट्रल व अर्बन बँकांची परिषद भरून तिच्यामध्ये अनेक महत्त्वाच्या विषयांची चर्चा झाली व ठराव मंजूर झाले. डिट्रिव्हट बँकांनी पतपेढ्यांस लांब मुदतीचीं कर्जे यावीं किंवा कसे ह्या प्रश्नाचा, साधक-बाधक गोष्टींचा विचार होऊन, बराच वेळ खल झाला. सदरहू बँकांनी लांब मुदतीचीं कर्जे देण्याचे व्यवहार-विशेषतः जमीनगहाणाच्या स्वतंत्र बँका आतां स्थापन झाल्या असल्याने- करून नयेत असा हुकूम रजिस्ट्रार ह्यांनी काढला आहे, तो अमलांत येऊं नये अशी मागणी परिषदेत कांहीं सभासदांनी केली व त्या आशयाचा ठरावहि पुढे मांडला. लांब मुदतीचीं कर्जे देण्यास लांब मुदतीचे भांडवल जरूर असते, ते बँकांच्यापाशी निवेंध रीतीने असत नाही व ह्या कारणाने असल्या व्यवहारां-मुळे त्या संस्था गोत्यांत येण्याची भीति आहे, असे मत मुद्दाम गोळा केलेल्या ताद्विविषयक माहितीच्या आधारेने रजिस्ट्रार ह्यांनी व्यक्त केले. शेतकरी लोकांस लांब मुदतीचीं कर्जे तर हवीं आणि त्यांमध्ये आपला पैसा अडकवून टाकणे सेंट्रल बँकांस कठिण; अशा स्थितीत ह्या खास व्यवहारांसाठी स्वतंत्र संस्थाच असणे अगत्याचें असून त्याप्रकारची व्यवस्था जगभर सर्वमान्य झाली आहे. आमचे इकडे जमीनगहाणाच्या बँका ह्याच कार्या-करिता हेतुपूर्वक स्थापन करण्यांत आल्या आहेत. त्यांचे हातून अपेक्षित काय व्हावे तितकें होत नाही, असे अनुभवाने सिद्ध झाल्यास पुढे काय करावे आणि विशिष्ट मर्यादेत सेंट्रल बँकांनी त्यांतला कांहीं भाग उचलावा किंवा काय हे प्रश्न उपस्थित होतील. सहकारी चळवळींत विशिष्ट क्षेत्रांत भिन्न भिन्न संस्थांनी श्रमविभागाच्या तत्त्वास अनुसरून आपले कार्य करणे योग्य आहे. वरील विचारसरणी अखेर प्रभावी ठरून परिषदेने पुढे आलेल्या ठरावास मंजुरी देण्याचें नाकारलें.

अर्बन बँकांचे प्रश्न

वरील परिषदेत अर्बन बँकांच्या हिताचे कांहीं महत्त्वाचे प्रश्न चर्चिते जाऊन त्यांचा निर्णयहि समाधानकारक रीतीने करण्यांत आला. सेंट्रल बँका व प्रांतिक सहकारी बँकेच्या जिल्ह्यांतल्या शाखा एका बाजूस आणि अर्बन बँका दुसऱ्या बाजूस असा विरोध कित्येक बाबतींत उत्पन्न होत असतो. ह्या दोन वर्गांतल्या बँकांच्या कार्यक्षेत्रांचे कांहीं बाबतींत संमिश्रण होतें व आपल्या कार्याच्या मर्यादा निष्कारण आकुंचित होतात अशी तक्रार करण्यास अर्बन बँकांस कारण होतें. क्षेत्र व कार्य ह्यांच्या विभागणीबाबतचे बांधे दूर व्हावेत ह्या उद्देशाने कांहीं ठराव अर्बन बँकांच्या प्रतिनिधींनी पुढे मांडले आणि त्यांची विस्तृत चर्चा होऊन देवाण-घेवाणीच्या वृत्तीने ते बहुतेक मंजूरहि करण्यांत आले. शेतमालाच्या तारणावर कर्जे देण्याची चांगली व्यवस्था होण्यासंबंधाचा ठरावहि मान्य झाला व त्यासंबंधांत विधायक योजना मंजूर झाली. घरे गहाण घेऊन त्यांत पैसा गुंतवण्याचा व्यवहार बँका करतात, त्यास आळा घालणे सुरक्षिततेच्या दृष्टीने इष्ट आहे की काय व त्यासाठी ट्रस्ट अॅक्टांत दुरुस्ती करणे आणि तसलेच दुसरे उपाय योजणे आवश्यक आहे किंवा काय ह्या प्रश्नावर परिषदेने अभिप्राय व्यक्त करावा अशी रजिस्ट्रार यांनी सूचना केल्यावरून वक्त्यांनी त्याची भवति न भवति केली आणि ह्या व्यवहाराबाबत बँकांस आज हक्क व सवलती आहेत, त्यांमध्ये ढवळाढवळ करणे योग्य नाही असा आपला अभिप्राय

परिषदेने स्पष्टपणे व्यक्त केला. मुद्दल व व्याज ह्यांचे संबंधांत ज्यांचे बाबत सरकारने हमी घेतली आहे अशा गेल्यांत व भागांत आणि त्याचप्रमाणे मोठ्या स्थानिक संस्थांच्या कर्जरो-ख्यांत पैसे गुंतवण्यास बँकांस मुभा असावी अशा आशयाचा ठरावहि मंजूर झाला. प्रत्यक्ष वसूल झालेले तेवढेच व्याज बँकांनी नफ्यांत घ्यावे अशी सूचना पुढे आली होती. परंतु जोपर्यंत वसूल न झालेल्या व्याजाचा उपयोग नफावांटणीत होत नाही आणि ताळेबंदात त्याच्या रकमेइतके देणे असल्याचें दाखल करण्यांत येतें, तोपर्यंत तशी पद्धति अंगीकारण्यांत स्वारस्य नाही, असे बहुमत दिसून आल्याने परिषदेने सदरहू सूचना नामंजूर केली.

उदेंवाने दुष्काळाचा छाया पसरली

पाऊस आज नाही. उद्यां येईल अशी वाटत असलेली आशा निष्फळ होऊन ह्या इलाक्याच्या अनेक भागांत शेतीचें पहिलें पीक हातचें जाऊन दुष्काळाची भीषण चिन्हें दिसू लागली आहेत. पांच सहा वर्षांच्या आर्थिक मंदीने त्रस्त झालेल्या समाजावर ही आपत्ति ओढवली असल्याने बहुसंख्य लोकांच्या दुःस्थितीत मोठी भरच पडली आहे. अवर्षणाचे परिणाम, शेतीच्या जनावरांचे चाऱ्याचे व पाण्याचे हाल, कित्येक सेढेगांवांत पिण्याच्या पाण्याचीहि टंचाई, चोहोंकडे पसरणारी बेकारी व पोटापाण्याची विवंचना ह्यांमध्ये तात्काळ दिसून येतात. अशा प्रसंगी सरकार व जनता ह्यांनी अवर्षणाच्या आपत्तीचें निवारण करण्याचे अनेकविध उपाय सहाविचाराने व सहकार्याने वेळीच योजावे लागतात, ह्याची जाणीव जिल्ह्यानिहाय असल्याचें दिसत आहे हें सुचिन्ह आहे असे म्हटलें पाहिजे. दुष्काळीं कामे काढणे, जनावरांच्या चाऱ्याची तरतूद करणे, शेतकऱ्यांस आवश्यक असलेल्या सवलती देणे इत्यादि कार्यक्रमाकडे लक्ष देण्यास प्रारंभ झाला आहे, त्यांत सरकारी अधिकारी, स्थानिक स्वराज्य संस्था आणि लोकहिताची आस्था बाळगणाऱ्या व्यक्ती ह्यांचे परस्परांस सहाय्य होणे इष्ट आहे. मुंबई सरकारनेहि दुष्काळाबाबतचें आपले धोरण जाहीर करून जनतेमध्ये विश्वास उत्पन्न केल्यास प्रस्तुत कठिण प्रसंगांतून निभावून जाण्यास जनतेस मदत होईल. दुष्काळपीडित भागांत तगाईच्या व इतर स्वरूपांत शेतीचा धंदा तगवण्याच्या योजना आंखल्या जात असून दुष्काळीं कामेहि काढण्याची कित्येक क्षेत्रांत व्यवस्था होत आहे.

सेढेगांवांविषयीचे चित्रपट

गॉमंट ब्रिटिश शैक्षणिक चित्रपटांत नुकतीच दोन पटांची भर पडली असून ते सेढेगांवांतली परिस्थिति आणि शेती व्यवसाय ह्यांसंबंधाचे आहेत. त्यापैकी पहिला "मध्ययुगीन सेढेगांव" हा असून त्यामध्ये तीनशें वर्षापूर्वी इंग्लंडमध्ये प्रचलित असलेल्या शेतीच्या पद्धतीचें चित्र रेखाटलें आहे. त्या काळीं शेतकऱ्यांस गांवांतल्या रानापैकी निरनिराळ्या जातींच्या जामिनीच्या तुकड्यांत पिके करण्याची संधि देण्याची पद्धति रूढ होती व त्यांचीं शेते एका टापूत किंवा एकत्रित अशीं केव्हाच नसत. ह्या रीतीने वरील चित्रपटांत जुन्या ब्रिटिश सेढेगांवांतल्या (अजूनहि कित्येक सेढीं त्या स्थितीत आहेत) व्यवसायांची व रहाणांची तऱ्हा पहाणाऱ्यांच्या डोळ्यांसमोर स्पष्ट उभी करण्यांत आली आहे. "शेतीचा कारखाना" हा दुसरा चित्रपट असून त्यांत पाउणशें वर्षापूर्वी शेतकरी लोक आपली

कीमें कशी करीत असत, ह्याचें उठावदार चित्र रंगविलें आहं. सेवेगांवांच्या सामुदायिक जीवनाची कल्पना त्यावरून उत्कृष्ट येते, व राष्ट्रीय घटनेंत त्यास कोणतें स्थान आहे हें त्यावरून चांगलें ध्यानांत येतें.

रिझर्व्ह बँकेच्या डायरेक्टरांची निवडणूक

हिंदी रिझर्व्ह बँकेच्या व्यवस्थापक मंडळातील १६ सभासदां-येकीं ८ सभासद भागीदारांनी आपापल्या क्षेत्रांतून निवडून घ्या-याचे असतात. मुंबई, कलकत्ता व दिल्ली ह्यांच्या वांट्यास प्रत्येकीं दोन सभासद आले असून मद्रास व रंगून मिळून दोन सभासदांस प्रतिनिधित्व मिळते. दर बारा महिन्यांनी चिठ्या टाकण्यांत येऊन ज्या यादीचें नांव निघेल त्या यादीतर्फे नेमण्यांत आलेल्या डायरेक्टरांचे ऐवजी नवीन डायरेक्टर निवडण्यांत येतात. सुरवातीस सर्वच डायरेक्टर गव्हर्नर जनरल इन कौन्सिलने नेम-लेले आहेत. ते अशा रीतीने एकामागाहून एक निवृत्त होऊन त्यांचे जागी भागीदारनियुक्त डायरेक्टर येतील व नंतर आळी-पाळीने त्यांची मुदत भरेल. यंदा कलकत्ता यादीची चिठी निघाली असल्याने त्या यादीतर्फे निवडणूक होईल.

नव्या ४८ व्या सहकारी नियमांत दुरुस्ती

मुंबई प्रांतिक कायदेमंडळाचें येतें अधिवेशन ता. ७ सप्टेंबर रोजी सुरू होणार आहे. नव्या ४८ व्या सहकारी नियमाबाबत सदरहु अधिवेशनांत श्री. बखले हे एक ठराव मांडणार आहेत. सोसायटीच्या कमिटीमधील सर्व सभासद रद्द करून नवी सोसायटी नेमण्याचा रजिस्ट्रारला अधिकार देण्यांत यावा, परंतु त्याची अंमलबजावणी करण्यापूर्वी प्रांतिक सहकारी इन्स्टिट्यूटचे व बँकेचे अध्यक्ष व स्वतः रजिस्ट्रार अशा तिघांच्या बोर्डाची संमति घेण्यांत यावी, अशी श्री. बखले ह्यांची सूचना आहे. पूर्वीच्या कमिटीस आपले म्हणणें मांडण्यासहि संधि मिळावी व देखरेख करण्याचें काम असलेल्या दुसऱ्या सोसायटीची (यूनिअन) निर्दिष्ट सोसायटी सभासद असेल, तर तिला नियम लागू होऊ नये. रजिस्ट्रारच्या हुकुमावर सरकारकडे अपील करण्यास मोकळीक असावी असेहि श्री. बखले ह्यांच्या सूचनेत म्हटलें आहे.

बेकारी व उद्योगधंद्यांच्या वाढीची आवश्यकता

महाराष्ट्र चेंबर ऑफ कॉमर्सच्या ता. २६ ऑगस्ट रोजी भर-लेल्या तिसऱ्या त्रैमासिक साधारण सभेपुढे भाषण करतांना श्री. वालचंद हिराचंद हे म्हणाले:—

“आज एका प्रसिद्ध ग्रंथकाराने म्हटल्याप्रमाणे ‘चांगले रीतीने कसे रहावे?’ हा प्रश्न नसून देशांतील बहुसंख्य लोकांपुढे ‘जीवन कसे कंठावे?’ हाच प्रश्न प्रामुख्याने उभा आहे! आप-ल्यावरील जबाबदारीची जाणीव असणाऱ्या कोणत्याहि भल्या सरकारने अशा परिस्थितीची दीर्घ काल उपेक्षा करणे शहाण-पणाचें होणार नाही. सरकारचे बजेटांतील तूट जरी भरून काढ-ण्यांत येऊन त्याची तोंडमिळवणी करण्यांत आली असली तरी देशांतील लाखों कुटुंबांतून आज बजेटांची तोंडमिळवणी होत नाही हें स्पष्ट आहे! देशांतील लहान मोठ्या उद्योगधंद्यांची वाढ करून ह्या परिस्थितीला बराच आळा घालतां येईल असें मला वाटते. बेकारांना उद्योग पाहून देणाऱ्या कचेऱ्या (Employment Bureaus) स्थापन करणे वगैरे वरवरचे उपाय होत व त्यांनी कार्यभाग होणारा नाही.”

ग्रामसुधारणा शिक्षण वर्ग, पालघर

(१९३६)

पालघर तालुका शेती सुधारणा मंडळाच्या विद्यमानें पालघर येथे तारीख ६ ते १३ सप्टेंबर १९३६ पर्यंत वरील वर्ग चाल-विण्यांत येणार आहे. संस्थेचें कार्य फलदायी होण्यास माहितगार कार्यकर्त्यांची तालुक्यांत ठिकठिकाणी जरूरी आहे असे संस्थेस वाटत आहे, म्हणून अशा इसमांना ग्रामसुधारणेच्या सर्व बाबींची माहिती मिळावी या हेतूने मुद्दाम हा वर्ग चालविण्यांत येणार आहे. या वर्गांत शेतकी, आरोग्य, सहकार्य, जनावरांची व कोंवड्यांची जोपासना व दुग्धम धंदे या सेव्यांतील शेतक-ऱ्यांच्या जिव्हाळ्याच्या सर्व विषयांवर तज्ज्ञांकडून सप्रयोग व्याख्यान व व्यावहारिक माहिती देण्यांत येईल. शिक्षण मोफत देण्यांत येईल.

नंदुरवार तालुका (प. खानदेश) सहकारी वृत्त

नंदुरवार तालुक्यांतील सुपरवायझर श्री. उपाचार्य ह्यांनी नंदुरवार यूनियनला सामील झालेल्या सोसायट्यांकडून हल्लीच्या पिकांचे परिस्थितीबद्दल रिपोर्ट मागविले आहेत. ही त्यांची कळकळीची कामगिरी स्तुत्य आहे. असा प्रयत्न इतर तालुक्यांत होऊन जादा कर्जे मागणीची पुरवणीपरमावधी पत्रके तयार करून धान्य व इतर कारणांसाठी बँकेकडून कर्जे मागविणेबद्दल खटपट व्हावी. हल्ली पावसाने ताण दिल्याने दुष्काळाची चिन्हे भासू लागली आहेत.

वाडा तालुका सुपरवायझिंग यूनियन, लि. ची वार्षिक सर्वसाधारण सभा

यूनियनला जोडलेल्या तालुक्यांतील सर्व सोसायट्यांची वार्षिक सर्वसाधारण सभा श्री. वैकुंठराय मेहता, मॅनेजिंग डायरेक्टर, मुंबई प्रॉ. को. बँक मुंबई, यांचे अध्यक्षतेखाली गुरुवार तारीख १० सप्टेंबर १९३६ रोजी वाडे येथे यूनियनच्या ऑफिसांत दुपारी २ वाजतां यूनियनचा सन १९३५-३६ सालाचा अहवाल व वार्षिक हिशेबाचा ताळेबंद स्वीकारणे, सन १९३६-३७ सालाकरितां यूनियनचे अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व व्यवस्थापक मंडळ निवडणे इत्यादि कामांचा विचार करण्यासाठी भरणार आहे.

वार्षिक सभा

ता. (सप्टेंबर)	वेळ	बँक
६	१२-३०	पुणे सॅ. को. बँक, पुणे
६	२-०	अर्बन को. बँक, कराड
१०	८-३०	भुसावळ पीपल्स को. बँक, भुसावळ
११	२-०	पुणे जि. को. लँड मॉर्गेज बँक, पुणे
१३	३-०	पूना मर्चंट्स को. बँक, पुणे
१३	४-०	ग. स. महाराष्ट्र को. बँक, पुणे
१३	५-०	राजवाडे पीपल्स को. बँक, धुळे
१९	४-०	नगर डि. अ. सॅ. को. बँक, अहमदनगर
२०	१-०	प. खा. स. नो. प. स. मंडळी, धुळे
२०	४-०	नगर डि. अ. सॅ. को. बँक, अहमद-नगर (जादा सर्वसाधारण सभा)
२७	२-०	कॉसमॉस को. अ. बँक, पुणे

उतरते व्याजाचे दर व बँकांचा नफा

इंपीरिअल बँक ऑफ इंडियाच्या भागीदारांची वार्षिक सभा ता. १७ ऑगस्ट रोजी भरली होती. त्यावेळीं मि. रीड के आपल्या अध्यक्षीय भाषणांत म्हणाले:—

“पैसा स्वस्त दरानें मिळत असला म्हणजे ठेवींवर घ्यावयाचें व्याज व कर्जदारांकडून घ्यावयाचें व्याज ह्यांत किफायतशीर तफावत रहात नाही. कर्जावरील व्याजाचे दर आधीं उतरतात व नंतर ठेवीवरील व्याजाचे दर कमी होतात. ह्या कारणानें व्याजाचे दर घसरत असतां बँकांचें अपेक्षेपेक्षां ज्यास्त नुकसान होतें; तेच दर चढीचे असले म्हणजे उलट परिस्थिति निर्माण होते व देण्या-घेण्याच्या व्याजाच्या दरांमधील नेहेमीच्या फरकापेक्षां त्यांस ज्यास्त फायदेशीर तफावत उरते. इंपीरिअल बँकेच्या स्थापनेपासून आतांपर्यंत ठेवींचे दर (१३%) सध्यां इतके कधींच खाली आले नव्हते व पैशाचा पुरवठा हिंदुस्थानांत मार्गे कधींहि इतका स्वस्त झाला असेल असे वाटत नाही. परिस्थिति अशीच कायम राहाणें अर्थातच संभवनीय नाही.”

दुधाचें महत्त्व

राष्ट्रसंघातफै प्रासिद्ध झालेल्या पौष्टिक अन्नासंबंधाच्या प्रश्नावरील पुस्तकांत दुधाचें महत्त्व वर्णन केलेलें आहे:—

“मनुष्यप्राण्याच्या अन्नामध्ये दुधाचें महत्त्व फार आहे व पुरातन कालापासून दुधाचा अन्न म्हणून उपयोग करण्यांत आला आहे. युरोप व आशिया ह्यांचे सीमेवरील अरब व इतर जातींची शरीरप्रकृति व सामर्थ्य हीं दुधाच्या सात्विकपणाचीं निदर्शक होत. दुधाइतकें सर्वांगपूर्ण अन्न दुसरें कोणतेंहि नाही. मध्यम वर्गामध्ये संतुष्टी व तत्सम फळांचा फैलाव जेवढा व्हावयास पाहिजे तेवढा झालेला नाही. ह्या फळांचेंहि अन्नाच्या दृष्टीनें विशेष महत्त्व आहे.”

नोटिस

धी नगर डिस्ट्रिक्ट अर्बन सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड, अहमदनगर, या बँकेचे सर्व सभासदांना कळविण्यांत येतें की, रविवार ता. २० सप्टेंबर १९३६ रोजी सायंकाळीं ४ वाजतां अमेरिकन मराठी मिशन हायस्कूल हॉल, कापड बाजार, अहमदनगर येथें सदर बँकेची जादा सर्वसाधारण सभा भरणार आहे. तरी त्यावेळीं बँकेच्या सर्व सभासदांनीं हजर राहावें अशी विनंती आहे.

—: सभेपुढें येणारीं कामें :—

(१) संगमनेर अर्बन को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीला आपले बँकेशीं एकरूप (Amalgamate) करून घेणें.

(२) त्या सोसायटीचा सर्व व्यवहार-जिंदगी व कर्ज-आपले बँकेनें घ्यावयाचा; आणि

(३) आपले बँकेनें संगमनेर येथें एक शाखा उघडावयाची.

(४) मे. चेअरमन यांचे मान्यतेनें सभेपुढें येणारीं इतर कामें.

डॉ. वि. निसळ,
मॅनेजर

कुं. सो. फिरोदिया,
चेअरमन

नगर डि. अ. सें. को. बँक लि.

अहमदनगर, ता. २०-८-३६.

हिंदी जकातींचें उत्पन्न

	रु.
जुलै १९३६	४ कोटि, ३८ लक्ष
जून, १९३६	२ कोटि, २८ लक्ष
जुलै, १९३५	२ कोटि, ३५ लक्ष
एप्रिल-जुलै १९३६	१७ कोटि, ७९ लक्ष
एप्रिल-जुलै १९३५	१७ कोटि, ७७ लक्ष

नोटिस

धी नगर डिस्ट्रिक्ट अर्बन सेंट्रल कोऑपरेटिव्ह बँकेची या सालची सर्वसाधारण वार्षिक सभा ता. १३ सप्टेंबर १९३६ रोजी सायंकाळीं ४ वाजतां अहमदनगर येथें अमेरिकन मिशन हायस्कूल हॉलमध्ये भरणार आहे. तरी त्या वेळीं बँकेच्या सर्व सभासदांनीं (शेअरहोल्डर्सनीं) हजर राहावें अशी विनंती आहे.

सभेपुढें येणारीं कामें

१ श्री. रा. रा. महादेव यज्ञेश्वर जोशी हे सेवानिवृत्त झालेले आहेत. सव्व त्यांचा योग्य रीतीनें गौरव करणें.

२ सन १९३६ जूनअरेचा एक वर्षाचा ताळेबंद व अहवाल मंजूर करणें.

३ भागीदार लोकांस शेंकडा ७॥ प्रमाणें डिव्हिडंड (व्याज) देण्याचें व मॅनेजिंग बोर्डांनें सुचविल्याप्रमाणें नफ्याची वांटणी मंजूर करणें.

४ पुढील वर्षाकरितां मॅनेजिंग बोर्डाची व चेअरमनची निवड करणें.

५ बँकेचे सध्यांचे पोटनियम १ ते ४८ रद्द करून त्यांऐवजीं मॅनेजिंग बोर्डांनें सुचविलेले नवीन पोटनियम (Bye-Laws) मंजूर करणें.

(सदरचे बायलॉज् १ सप्टेंबर १९३६ पासून बँकेच्या ऑफिसच्या वेळांत पाहण्यास मिळतील अशी व्यवस्था करण्यांत आली आहे.)

६ बँकेच्या नोकर लोकांचे रजेसंबंधाचे व त्यांचे प्रॉव्हिडंट फंडासंबंधाचे नियम बोर्डांनें सुचविलेले मंजूर करणें.

७ मॅनेजिंग बोर्डांनें मेसर्स पी. जी. भागवत आणि कंपनी, रजिस्टर्ड अकॉंटंट्स, यांची बँकेचे हिशेब दर तिमाहीस तपासण्यासाठीं म्हणून सन १९३६।३७ सालाकरितां नेमणूक केली आहे, त्यास मंजरी मिळावी.

८ संगमनेर येथें आपल्या बँकेची शाखा उघडण्याबद्दल विचार होणें.

९ सरकारी ऑडिटर्स यांजकडून आलेल्या ऑडिटमेमोचा विचार करणें.

१० सन १९३६।३७ सालाकरतां कमाल जबाबदारीची मर्यादा ठरविणें.

११ चेअरमनचे मान्यतेनें सभेपुढें येणारीं इतर कामें.

कुं. ज. जोशी
मॅनेजर

कुं. सो. फिरोदिया
चेअरमन

नगर डिस्ट्रिक्ट अर्बन सेंट्रल
को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

अहमदनगर, ता. १-८-३६

हिंदी व्यापारांत व बाजारभावांत सुधारणा

१९३५-३६ मध्ये हिंदी परराष्ट्रीय व्यापारांत सुधारणा घडून आली व पिकांस भावहि ज्यास्त आला, हें खालील तक्त्यावरून दिसून येईल. कपाशीच्या भावांत मात्र घट झालेली आढळून येईल.

आयात-निर्गत	१९३५-३६	१९३४-३५
	कोटि रु.	कोटि रु.
मालाची निर्गत	१६०	१५१
मालाची आयात	१३४	१३२
बाजारभाव (सरासरी)		
कपास (भडोच)	२१९ रु १४ आ.	२२७ रु. ११ आ.
दर खंडीस		
गहू	दर मणास २ रु. ४३ आ.	२ रु. २ आ.
भुइमूग	दर खंडीस ३१ रु. ४ आ.	२९ रु. ३ आ.
चहा	दर पाँडोस ९३ आ.	८३ आ.
ताग	दर मणास ७ रु. २ आ.	५ रु. २ आ.

ताजे बाजारभाव वरील भावापेक्षा चढीचेच आहेत.

दुसऱ्याचा जीव वांचविण्यासाठी आपल्या रक्ताचें दान

एकाद्या रोग्याचे शरीरातील रक्ताचा पुरवठा कमी झाला असला, तर दुसऱ्या मनुष्याचें रक्त त्याच्या अंगांत घालतां येतें. मनुष्याच्या रक्ताचे चार प्रकार संभवतात व देणाऱ्याचें व घेणाऱ्याचें रक्त एकाच प्रकारचें असावें लागतें. ह्यासंबंधातील पहिला प्रयोग झॉरेन्स (इटली) येथें १६५४ सालीं करण्यांत आला, परंतु रक्ताचा अशा तऱ्हेचा उपयोग ही संवयीची गोष्ट होण्यास विसावें शतक उजाडायें लागलें. आपलें रक्त स्वयंस्फूर्तीनें देणाऱ्या २,२०० लोकांची लंडन शहरांत एक संस्था आहे व तिचे सभासद बोलावणें येतांच सेवेस सादर होण्यास तयार असतात. जाण्यायेण्याच्या खर्चाखिरीज त्यांस एक पैहि मिळत नाहीं. उपरि-निर्दिष्ट संस्थेनें गेल्या साली ३,५०० रोग्यांस रक्त पुरविलें. दररोज सरासरीनें १६ बोलावणी येतात व रोग्यांचा दर्जा अगर त्यांची गरीबी-श्रीमंती ह्यांकडे न पहातां संस्थेचे सभासद आपल्या रक्ताचा त्याग करतात. ह्या सभासदांपैकी ४२९ स्त्रिया आहेत व त्या पुरुषांपेक्षा ज्यास्त उत्साही व निर्भय असतात, असा अनुभव आहे.

जिब्राल्टर—ब्रिटिशांचें भूमध्य समुद्रांतील नाकें

भूमध्य समुद्रांतलें मान्याचें ठिकाण अशी जिब्राल्टरची प्रसिद्धी आहे, आणि स्पेनमध्ये चाललेल्या भयंकर यादवीच्या बातम्यांमध्ये त्याचा मधून मधून उल्लेख येत असतो, ह्याचें कारण स्पॅनिश किनाऱ्याशी त्याचें असलेलें निकटवर्तित्व हें होय. जिब्राल्टर हा चवदाशे फूट उंचीचा एक खडकच आहे. त्याची लांबी तीन मैल व रुंदी पाऊण मैल आहे. हा खडकाचा किला बंदीस्त असून त्यावर सर्वत्र तोफा डागलेल्या आहेत. खडकाच्या पोटांत मोठमोठ्या गुहा आहेत, त्यांपैकी एक तर दोनशे फूट लांब, नव्वद फूट रुंद व सत्तर फूट उंच आहे. जिब्राल्टरचा दगडी किला गेलीं दीडशे वर्षे ब्रिटिशांचे ताब्यांत आहे व भूमध्यसमुद्रांतलें ब्रिटिश सामर्थ्य बहुतांशी त्यावर आधारलेलें आहे.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेव्हिंग खातें सोने विक्री खातें
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खातें सिफ डिपॉझिट व्हॉल्ट खातें विमा खातें

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खातें एक्झिच्यूटिव्ह आणि ट्रस्टी खातें

सविस्तर माहितीकरितां पत्रव्यवहार कराः—

स्वदेशप्रेमी लोकांनी स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणें हें त्यांचें कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणें हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थे-कडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

CONFIDENCE

is a worth-while asset in business building. The success that has attained Hindusthan's efforts to serve the public has its origin in public confidence, its

YEARS OF

Efficient Management, Fair Dealings, Prompt Settlement of Claims, Liberal Terms, Enterprize, Judicious Reserves, Sound Investments, Huge Assets and Useful Service

HAS CREATED

PUBLIC CONFIDENCE

The following figures will convince you :

NEW BUSINESS

This year 1934-35

Exceeds

2 CRORES & 50 LAKHS

BONUS

PER THOUSAND PER YEAR

On Endowment Rs. 23 On Whole Life Rs. 20

HINDUSTHAN

Co-operative Insurance Society, Ltd.

(ESTD. 1907)

Branches : Bombay, Madras, Delhi, Patna, Lahore, Lucknow, Dacca.

Offices : throughout India & the East.

S. C. MAJUMDAR, N. SARKAR,
MANAGER : Bombay Branch. General Manager.

POONA OFFICE — 180, Budhwar Peth.

“ रिझर्व फंड आणि सिंकिंग फंड ”

[लेखकः—श्री. एम. बी. रॉथे, F.O.I., M.I.C.S., D. Com
(Hons.), Foreign Trade Services]

हल्लीच्या व्यापारी जगांत ‘ रिझर्व फंड ’ आणि ‘ सिंकिंग फंड ’ ह्या नांवाविषयी आपण बरेच ऐकतो; पण त्यांपासून कांहीं रकम बाजूला काढून ठेवण्याशिवाय दुसरा बोध होत नाही. कधी कधी कांहीं एक फंड बाजूला ठेवलेला नसतांना देखील “ रिझर्व फंडा ” विषयी आपण ऐकतो. त्याचप्रमाणे, ‘ सिंकिंग फंड ’ म्हणजे भावी कार्ली विशेष कामाकरितां द्रव्यबल म्हणून राखून ठेवलेला फंड असा अर्थ केला जातो. अशाप्रकारे ह्या दोन्ही नांवांत फरक असतांना किंवा त्यांचे पृथक्करण करणारा एखादा प्रमाण आधार नसतांना देखील त्यांच्यासंबंधीं अमुक एक नियम करणे चांगले होणार नाही. असो.

वास्तविक पहातां, ह्या दोन्ही नांवांत त्यांच्या वरवर स्वरूपावरून विशेष असा फरक आढळून आला नाही, तरी त्यांच्यांत फरक आहे आणि तो असावा असें माझे मत आहे. ते कसे हें आपण पाहू या.

“ फंड ” हा शब्द “ रिझर्व ” ह्या शब्दाच्या मागे न लावतां नुसता “ रिझर्व ” हें नांव असल्यास किंवा आढळल्यास ‘ रिझर्व ’ आणि “ रिझर्व फंड ” ह्यांतील फरक चटकच लक्षांत आल्याशिवाय रहात नाही. “ रिझर्व ” ह्या शब्दांत “ फंड ” हा शब्द अंतर्भूत केला गेल्यावर कांहीं तरी ठेव (investment) बाजूला राखून ठेविली आहे, असा बोध तात्काळ होतो. अर्थात् अशा प्रकारची ठेव बाजूला राखून न ठेवल्यास ‘ फंड ’ हा शब्द ‘ रिझर्व ’ ह्या शब्दाच्यापुढे लावू नये. तेव्हां तर्कशास्त्रानुसार असे ठरवितां येईल कीं, ‘ फंड ’ जर खरोखरच असेल तर ‘ रिझर्व ’ ह्या शब्दापुढे तो शब्द लावावा. तथापि असला प्रघात दृष्टोत्पत्तीस येत नाही. उदाहरणार्थ, शिल्लक-बंद आढाव्यांत (Balance sheet) “ रिझर्व ” ह्या शब्दाने गुंतवून ठेवलेली कांहीं रकम आहे किंवा नाही हें अगत्यपूर्वक सुचविलें जात नाही.

“ सिंकिंग फंड ” आणि “ रिझर्व फंड ” ह्यांतील फरक कांहीं अंशीं जरा संदिग्धच वाटतो, तथापि सिंकिंग फंडावरून विशेष कामाकरितां त्याची नेहमीच योजना असते, असें खात्रीनें म्हणतां येते. रिझर्व फंडावरून जरी विशेष असा बोध होतो, तरी विशिष्ट कामाकरितांच त्याची योजना असावी, असें नाही.

सिंकिंग फंडाचे उद्देश अनेक आहेत, पण त्यांचे उच्चरूपेण दोन वर्ग करितां येतील. (१) झिजणारा ऐवज पुन्हां नवा (Renew) करण्याकरितां फंडाची तरतूद करणे, (२) कर्ज (Liability) फेडीकरितां रकम—विशेषतः कर्जरोख्यांची फेड—उभारणे.

पहिल्या उद्देशावरून, झिजणारा ऐवज उभारलेल्या किंवा दरवर्षी बाजूला ठेवलेल्या फंडामुळे फिरून आपल्या किंमतीवर आणला जातो. प्रत्यक्ष फंडाची रकम जरी दिसत नसली तरी दरवर्षी कमी होणारी किंमत नफ्या-तोटाच्या तपशीलावर नावे लिहिली जाते. वास्तविक पहातां ह्या झिजेचा नफा-तोटाच्या (Profit & Loss a/c) तपशीलाशीं कांहीं संबंध नाही; पण तीच वस्तु पुन्हां लागल्यास ती विकत घेतां यावी म्हणून तरतुदीदाखल फंड उभारण्यास आरंभ केला जातो. असें केल्यास

ही रकम डिव्हिडंड देण्यास उपयोगांत आणली जात नाही; मात्र त्यामधून इतर ऐवज करण्यास खर्च करितां येतो. तेव्हां कोणत्याहि भांडवलादाखल असलेल्या वस्तुची (Asset) आयुष्यमर्यादा ठरवून त्याप्रमाणे दरसाल किंवा ठराविक कालानें विशिष्ट रकम बाजूला ठेवली जाते.

दुसऱ्यासंबंधीं विचार केल्यास कठिण परिस्थिति निर्माण होऊं पहाते. एक तर झिजेचा (Depreciation) प्रश्न समोर येत नसल्यामुळे नफ्यातोटाच्या तपशील कोणत्याच दृष्टीनें पालटत नाही. पण पूर्ववत कांहीं तरी रकम नियमित कालानें बाजूला काढून कशीतरी गुंतवून ठेवलेली असते. उद्देश हा कीं, हेहि पैसे केव्हांहि डिव्हिडंड देण्याकरितां खर्च केले जाऊं नयेत. ह्यामुळे दरवर्षी नफ्यातोटाच्या तपशीलाची जमेची बाजू (credit balance) वाढत जाते आणि अशा प्रकारे दरवर्षी एकसारखी रकम गुंतवून ‘ सिंकिंग फंड ’ किंवा ‘ रिझर्व फंड ’ यांत जमा केली जाते; आणि जोंपर्यंत अशी रकम गुंतविलेली असते तो-पावेतो तिला तें रूप असलेलें आढळते. ज्यावेळीं कर्जफेडीची (paying off Liabilities) वेळ येते त्यावेळीं ठेवींतील रकम प्रथम वसूल करून घ्यावी लागते. हें काम झाल्यावर सिंकिंग फंडावरची जबाबदारी नाहीशी होते आणि नंतर ती रकम जनरल रिझर्व खात्यांत जमेत धरली जाते.

वरील दोन उद्देशांसंबंधीं नफ्यातोटाच्या, तपशीलाचा आणि रोकडीचा प्रश्न पुढे ठेवून विचार करूं गेल्यास त्यांतील हेतु आणि त्यापासून निष्पन्न होणारे फळ ह्यांतील अदलाबदल ध्यानांत आल्याशिवाय रहात नाही.

हे बाजूला काढून ठेवलेले पैसे कसेतरी गुंतवून ठेविले जातात; उद्देश हा कीं त्या पैशाचा गरजेच्या वेळीं उपयोग होण्याबरोबर त्यापासून फायदाहि पदरांत पडावा.

पैसा गुंतवून ठेवण्याच्या मुख्य पद्धति दुसऱ्या भागांत दिल्या आहेत.

॥ श्रीहेरंब भवतु ॥

श्रीमाणकेश एजन्सी

लुगडी व खगाचे व्यापारी, मार्केट रोड, पुणे.

आमचे दुकान गेली चारपांच वर्षे लुगडी-खगासंबंधी प्रसिद्ध आहेच. आमही सर्व प्रकारची फॅन्सो किनार, मनमोहक रंग, चालू फॅशनची पातळी व स्पेशल सास टिकेकरवाडी येथील माल ठेवला आहे. लांब रंद भरपूर, पोतास सफाईदार, टिकण्यांत उत्तम असा नांवाजलेल्या—

“ दि टिकेकर टेक्सटाईल मिल ” चा माल

अगदी नवीन फॅशनचा ठेवला आहे.

K. K. & Co.

Photographic Dealers

POONA.

सहकारी बँकांचे व सोसायट्यांचे अहवाल

दि मायर ससून मिल परस्पर सहकारी पतपेढी लि.

शेतकी सोसायट्या, हौसिंग सोसायट्या, इत्यादींची माहिती सर्वांस आहेच; तथापि गिरणीमधील कामगार वर्गासहि सहकारी चळवळीची तत्वे कशी उपयोगी पडू शकतात, हे दाखविण्यासाठी मुंबईच्या मायर ससून मिल पतपेढीची माहिती येथे थोडी विस्ताराने देण्यांत येत आहे. सदरहू सोसायटीची स्थापना १९२१ मध्ये झाली. तिने आपल्या ध्येयानुसार कामगारांना ऋणमुक्त करण्याचा व त्यांस काटकसरीची संवय लावण्याचा यत्न केला. गिरणीच्या आवारापुरतेंच कार्यक्षेत्र आकुंचित ठेवून चालणार नाही; कामगारांमध्ये रूढ होऊन बसलेल्या घातुक चालीरीती, लग्नकार्य, सणवार ह्यांवर होणारा अनाठायी खर्च, ह्यांकडेहि सहकारी संस्थेने लक्ष पुरविलें पाहिजे, ह्या गोष्टींची मायर ससून मिल सोसायटीस जाणीव असल्याचें स्पष्ट दिसतें. सोसायटीच्या सभासदांची संख्या ६१७ असून भाग-भांडवल १४ हजार रु. व ठेवींची रकम ११३ हजार रुपये आहे. अहवालाचे साली सभासदांस ४५३ हजार रुपये लांब मुदतीने व २५३ सभासदांस ६३ हजार रुपये निकडीच्या कारणासाठी देण्यांत आले. सावकारी कर्जांची तडजोड निम्यापेक्षांहि कमी रकमेत करून सभासदांस सोसायटीने उत्कृष्ट सहाय्य केलें आहे. वर्षअखेर रिझर्व्ह फंड ३३ हजार रुपयांचा होता, त्यांत आतां ४३७ रुपयांची भर पडत आहे. १९३५-३६ अखेर सोसायटीस एकूण नफा १,७७५ रुपये झाला त्यांतून ७३ टक्के दराने डिव्हिडंड देण्यासाठी ९०० रुपयांचा विनियोग करण्यांत येईल. सोसायटी १९३० सालापासून 'अ' वर्गांत कायम आहे. सामुदायिक रीतीने कामगारांसाठी छत्रा विकात घेऊन त्या कामगारांस मूळ किंमतीस विकल्यामुळे प्रत्येक छत्रीमागे कामगारांची कमीत कमी आठ आणे बचत झाली. हा उपक्रम चालू ठेवण्याजोगा आहे. वरील प्रगतिपर कामगिरीचें श्रेय व्यवस्थापक मंडळातील कर्तव्यदक्ष सभासदांसच आहे व त्यांनी चालविलेले कार्य इतरत्र अनुकरणीय आहे, ह्यांत शंका नाही.

पुणे जिल्हा को. लँड मॉर्गेंज बँक लि. पुणे

वरील बँकेच्या कामकाजास ता. १-९-३६ रोजी सुरुवात झाली व कर्जाच्या अर्जांची चौकशी करण्यास प्रारंभ ऑक्टोबर अखेर झाला. साल अखेर बँकेने एकूण ६८३ हजारांच्या ५० प्रकरणांची प्रांतिक लँड मॉर्गेंज बँकेकडे शिफारस केली व त्यापैकी २९ प्रकरणांस मंजुरी मिळून १४३ हजार रुपयांचे कर्ज वाटण्यांत आले आहे. बँकेचे 'अ' वर्गाचे व 'ब' वर्गाचे अनुक्रमे ९,३६५ रुपयांचे व ५७ रुपयांचे भांडवल सपलें आहे. साल अखेर बँकेस १ हजार रुपये तूट आलेली आहे. बँकेच्या व्यवहाराचें हें पहिलेच साल असल्याने ही गोष्ट अपरिहार्यच समजली पाहिजे. पुणे जिल्ह्यांत जमिनीचे बारीक, बारीक तुकडे फार असल्याकारणाने त्यांची पहाणी करण्यास व मालकी हक ठरविण्यास वेळ लागतो. अहवालाचे साली चौकशी झालेल्या अर्जदारांस पुढील वर्षी कर्ज देण्यांत येईल व त्यामुळे व्याजाचे उत्पन्नांत वाढ होऊन संस्था स्वावलंबी होईल अशी अपेक्षा आहे. बँकेचा व्यवहार वाढणें इष्ट असून तिचा कारभार अत्यंत काटकसरीने चालू आहे, तसाच तो चालविला जाणें जरूर आहे. प्रत्येक जिल्ह्यांतील परिस्थितीवर त्या

जिल्ह्याच्या मॉर्गेंज बँकेचें यश अवलंबून रहाणार असल्याने त्यांची परस्परांशी तुलना केवळ आकडेवारीने करता येणार नाही. पुणे जिल्ह्याची परिस्थिति विशिष्ट प्रकारची आहे ही गोष्ट तिच्या लँड मॉर्गेंज बँकेच्या व्यवहारांचा विचार करतांना लक्षांत घेणें आवश्यक आहे. बँक यशस्वी करण्याविषयी तिच्या चालकांचे प्रयत्न चालले आहेत आणि कार्यक्षमता व काटकसर ह्यांच्या सहाय्याने ते फलद्रूप होतील अशी आशा करण्यास जागा आहे.

पश्चिम खानदेश जिल्हा को. लँड मॉर्गेंज बँक लि., छत्रे
ता. ८ सप्टेंबर १९३५ रोजी बँकेचें रीतसर काम सुरू झालें.

३० जून १९३६ अखेर संपलेल्या वर्षअखेर 'अ' वर्गाचे व 'ब' वर्गाचे अनुक्रमे १४,०९५ रुपयांचे व ७४ रुपयांचे भाग सपले होते. बँकेने सुमारे १ लक्ष रुपयांचे ६५ कर्जांचे अर्ज मंजूर केले, त्यापैकी प्रत्यक्ष २१,२०० रु. इतकें कर्ज दिलें गेलें. सावकार लोकांनी तडजोड करून कुळांस सूट दिली त्याचें एकूण कर्जांशी प्रमाण २७ टक्के पडलें. ह्यांत सुधारणा होण्यावर शेतकरीवर्गाचें हित अवलंबून आहे व त्यासाठी कन्सीलिपेटर्सनी कसोशीने लक्ष घालावें, अशी अहवालांत विनंति करण्यांत आली आहे. या बँकेला लागणारे कर्ज मुंबई प्रांतिक लँड मॉर्गेंज बँक ४३ टक्के दराने पुरवते व ६ टक्के दराने ही बँक कर्ज देते. ह्या अल्प तफावतीवर व्यवहार करावयाचा म्हणजे उलाढाल मोठ्या प्रमाणावर झाली पाहिजे हें उघड आहे. बँकेने पहिल्याच वर्षी ८ रु. ० आ. ३ पै नफा दाखविला आहे. शक्य तोंवर कमी खर्चात शेतकऱ्यांस बँकेचा उपयोग व्हावा, असें बोर्डाचें धोरण आहे तें स्तुत्य आहे. वर्षाचा अहवाल समाधानकारक व तिच्या भावी यशाबद्दल विश्वास उत्पन्न करणारा आहे.

फलटण श्री लक्ष्मी सेंट्रल को. बँक लि., फलटण
भाग भांडवल ५९ हजार रु.

रोख व बँकांतील	
शिष्टक	२३१ हजार रु.
गुंतविलेल्या रकमा	२४३ " "
सोसायट्यांस	
दिलेले कर्ज	२८५ " "
येणें व्याज खाते	२८३ " "

वरील बँकेकडील ठेवींमध्ये अहवालाचें साल अखेर ७८ हजारांची वाढ झाली आहे. सोसायट्यांना ३३ हजार रुपये कर्जांक देण्यांत आले व एकूण वसूल ८२३ हजार रुपये झाला. बँकेच्या कर्जांवरील व्याजाचा दर उतरून तो ८ टक्के करण्याचें ठरविण्यांत आलें आहे. व्यक्तिशः सभासदांस बँकेच्या कार्याचा फायदा घेतां यावा ह्यासाठी बँकेच्या पोट-नियमांत दुरुस्त्या करण्यांत आल्या आहेत. सोसायट्यांकडे येणें असलेल्या कर्जांपैकी १ लक्ष ८९ हजार रुपयांचे कर्ज व ५,३६० रु. व्याज थकलेले आहे. हें थकबाकीचें प्रमाण कमी होणें अर्थातच आवश्यक आहे व येणें वेळेवर वसूल होणें ही गोष्ट अत्यंत महत्त्वाची आहे. तथापि, आर्थिक मंदी व अवर्षण ह्यांचे योगाने वसुलीचा मार्ग बिकट झाला आहे, हें उघड आहे. व्याज खाती रिझर्व्ह व इतर फंड मजबूत करण्याचें बँकेचें धोरण स्तुत्य असून त्या सर्व फंडांत मिळून वर्षअखेरच्या नफ्यांतून सुमारे पावणेआठ हजारांची भर पडणार आहे. वर्षअखेर बँकेस १२३ हजार रुपये नफा झाला, त्यापैकी भागीदारांस ६३ टक्के दराने नफा वाटण्यासाठी ३,६९५ रुपयांचा विनियोग करण्यांत यावयाचा आहे. रिपोर्टांत तपशीलवार माहिती चांगली दिली आहे.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे	
बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	१११-४
५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१२०-१५
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-९
४३% लांब मुदत (१९५५-६०)	११९-१०
४% १९६०-७०	११५-४
४% १९४३	१११-५
३३% विनमुदत	९९-८
३३% १९४७-५०	१०७-१३
२३% १९४८-५२	१०१-२
निमसरकारी रोखे	
४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१११-४
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१००-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	११०-१२
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बाँड (७०वर्षे मुदत)	११०-८
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	११२-४
५% म्हैसूर (१९५५)	१२५-०
मंडळ्यांचे भाग	
बँका	
बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३१-१२
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१११-४
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३३-१०
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५५५-०
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३५-८
रेल्वेज	
दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१०६-८
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९९-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९३%)	९०५-०
बीज	
बाँबे ट्रॅन्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१६१-४
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२४५-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२५८-१२
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि, डिव्हि. ५३%)	१६३५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१६२०-०
इतर	
टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९८-२
टाटा आयर्न (१०० रु. डु. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६६-०
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	१८३-१२
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	७१८-१२

नोटीस

पूना मर्चंट्स को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड, पुणे.

[फक्त सभासदाकरिता]

या बँकेची वार्षिक साधारण सभा रविवार ता. १३ सप्टेंबर १९३६ रोजी दुपारी तीन वाजता नूतन मराठी विद्यालयाचे 'असेंब्ली हॉल' मध्ये भरेल. त्यावेळी सभेत खालीलप्रमाणे कामे करण्यांत येतील:—

(१) मागील वार्षिक साधारण सभेचे प्रोसिडिंग कायम करणे.

(२) ३० जून १९३६ अखेर संपणाऱ्या सालाबद्दलचा बॉर्ड ऑफ डायरेक्टरांचा अहवाल, ताळेबंद व नफ्याची वांटणी मंजूर करणे.

(३) सन १९३६-३७ सालचे अंदाजपत्रक मंजूर करणे.

(४) मे. स्पेशल ऑडिटरसाहेब को. सो. यांजकडून ता. ३१ मार्च १९३६ अखेर आलेल्या तपासणी यादीचा विचार करणे.

(५) कौन्सिल, कौन्सिलचे अध्यक्ष व उपाध्यक्ष निवडणे.

(६) बॉर्ड ऑफ डायरेक्टर्स निवडणे.

(७) बँकेचे हिशेब तपासनीस निवडणे व त्यांचे वेतन ठरविणे.

(८) पोट नियम २३ [५] प्रमाणे बँकेच्या भांडवलाची मर्यादा ठरविणे.

(९) बँकेच्या नोकरवर्गाकरता केलेले प्रोव्हिडंट फंडाचे नियम मंजूर करणे.

(१०) ता. २९-८-३५ च्या वार्षिक साधारण सभेपुढे ठेवलेल्या पोट नियम दुरुस्त्याबाबत विचार करणे.

(११) मे. रजिस्ट्रारसाहेब को. सो. यांनी ता. ३०-५-३४ च्या वार्षिक साधारण सभेत पास झालेल्या पोटनियमास दुरुस्त्या सुचविल्या आहेत त्याबाबत विचार करणे.

(१२) बँकेच्या पोटनियम दुरुस्त्याबाबत कमिटी नेमण्याचा विचार करणे.

(१३) सभेपुढे आणखी कांहीं कामे आल्यास त्यांचा मे. अध्यक्ष यांचे परवानगीने विचार करणे.

निवडणुकीकरता मते देण्याची वेळ ता. १३ सप्टेंबर १९३६ रोजी सायंकाळी ५ ते ७ अशी ठेवली आहे. सभेस सभासदांनी अगत्य यावे अशी विनंति आहे.

लक्ष्मी रोड, पुणे.

ता. २८ आगस्ट १९३६

बोर्डाचे हुकुमावरून
व्ही. जी. गोखले
एजंट.

सूचना:—कौन्सिल, बॉर्ड ऑफ डायरेक्टर्स व ऑडिटरसकरता ज्या उमेदवारांना उभे रहावयाचे असेल त्यांनी मत देण्यास लायक असलेल्या दोन सभासदांचे शिफारसीसह व मान्यतेसह आपल्या नांवाची सूचना पत्रे [नॉमिनेशन पेपर्स] ता. ४-९-३६ अखेर अगम्य त्यापूर्वी बँकेचे कामाचे वेळी ऑफिसांत दाखल करावीत.

व्ही. जी. गोखले,
एजंट.

दि वॉवे लाइफ अँशुअरन्स कंपनी, लिमिटेड.

(स्थापना १९०८)

प्रगति

कंपनीची लोकप्रियता सिद्ध करते

कमाल प्रगति : पुरे केलेले नवीन काम मिळविले तें

१९२५ : रु. २२,१८,५००

१९२७ : रु. ३८,७७,०००

१९२९ : रु. ५१,२२,५००

१९३१ : रु. ५८,६६,५००

१९३३ : रु. ९४,१६,५००

१९३५ : रु. १,२३,२८,०००

माफक हत्ते, भरपूर बोनस, केम्सची तात्काळ भरपाई, व पॉलिसीतील सवलतीच्या अटी हें " वॉवे लाइफ पॉलिसी " चें वैशिष्ट्य आहे.

एजन्सी व पॉलिसी ह्यासंबंधीच्या तपशिलासाठी लिहा:-

मॅनेजर,

वॉवे लाइफ बिल्डिंग, ४५।४७, चर्चगेट स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

" दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें "

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:-

कॉमनवेल्थ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष-श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला { हयातीनंतर विम्यास
३७।। रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

" अर्थ " ग्रन्थमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सहकार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेची पुस्तके.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार

२ रिझर्व्ह बँक

३ व्यापारी उलाढाली

वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय झालें आहे.

किं. १ रु. (ट. स. निराळा)

व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रन्थमाला,
पुणे २.

आपणांस विहीर बोअर करावयाची आहे काय ?

भिडे आणि सन्स

स्वतः तयार केलेल्या मशीनने बोअर खणून देतात.

चौकशी करा:-

भिडे आणि सन्स

सांगली (S. M. C.)

शनीचा पार, पुणे. २

पुणे येथील सर्वांत जुनी व वेळेवर कामे करणारी

टेलरिंग फर्म

पाटसकर आणि कंपनी

४८ निहाल पेठ, पुणे शहर.

सर्व प्रकारचे देशी व विलायती कापडाचे व

तयार कपड्यांचे व्यापारी

आमचेकडे-सिया, पुरुष व मुलें यांचे सर्व प्रकारचे फॅशनेबल कपडे ऑर्डरप्रमाणे नेमिलेल्या वेळी तयार करून मिळतील. घरी यकेन प्रेसरमेंट घेतलें जाईल व कपडे घरपोच मिळतील.

हे पत्र पुणे, पेठ मांभुडा प. नं. ९३६।३ आर्यभूषण छापसान्यांत रा. अनंत विनायक पटवर्धन यांनी छापिले, व रा. श्रीपाद वामन काळे, बी. ए., यांनी ' दुर्गाधियास, ' मांभुडा प. नं. ९२४/१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.